

СТАНОВИЩЕ

от д-р Дияна Паскалева Георгиева,

доцент в Тракийски университет, Педагогически факултет – Стара Загора

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

докторска програма „Специална педагогика”

Автор: Христос Бабалис

Тема: *Ерготерапевтични подходи и стратегии в обучението на високофункциониращи ученици от аутистичния спектър (със синдром на Аспергер)*

Научен ръководител: проф. д-р Мира Цветкова – Арсова, СУ „Св. Климент Охридски”

1.Общо представяне на процедурата на докторанта

Представеният от Христос Бабалис комплект материали на електронен носител е в съответствие с Чл.67 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на СУ и включва всички изискуеми документи. Докторантът е положил успешно всички изпити по индивидуалния учебен план.

2.Актуалност на проблематиката

Проблематиката на дисертационния труд е оригинална и перспективна. В световен мащаб алтернативните образователно-терапевтични интервенции са забележително постижение в развитието на обществените услуги и грижи за децата с разстройства от Аутистичния спектър с цел отстраняване на бариерите за независим и пълноценен живот. Ерготерапевтичните стратегии, успешно реализирани в процеса на обучение и преподаване, повишават в значителна степен академичните постижения на учениците с аутизъм и подобряват техните умения за постигане на по-високо равнище на автономност. Тези факти определят тематиката на дисертационния труд като съвременна, изключително полезна и значима.

3.Познаване на проблема

Докторантът Христос Бабалис интерпретира свободно и умело мултидисциплинарната проблематика за децата с разстройство от аутистичния спектър, като се е постарал да намери отговор на една голяма част от актуалните и с висока стойност на научна и практическа значимост въпроси по начин, недопускащ инвариантно тълкуване на проблемите. В този контекст е представен базисен фактологичен материал по отношение на енигмата „аутизъм“, на алтернативната комуникация, като област, обхващаща научноизследователска, клинична и образователна практика. В анализите на дисертационното изследване основният фокус е ерготерапията, включваща богат арсенал от стратегии и тяхното приложение при деца с нарушения от Аутистичния спектър.

4.Методика на изследването

Съдържанието на грижливо подбраната методика за изследване включва:

- авторски въпросник (инструмент за количествен анализ), предоставящ изчерпателна информация за представи, възгледи, нагласи и поведение, обвързани с обучението и терапията на специфична група деца с високо функциониращ аутизъм (синдром на Аспергер);
- авторски въпросник (инструмент за качествен анализ) относно информираност и професионални компетенции за приложимост на ерготерапевтичните стратегии в образователната практика на разглежданата категория лица, разположена в горния край на аутистичния континиум;
- интервю за получаване на ценни данни, разкриващи важни демографски характеристики на респондентите в изследователския корпус.

Въпросниците са предназначени за учители, работещи в общообразователните структури, в които се обучават ученици с нарушения от Аутистичния спектър.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд, като самостоятелно научно-приложно изследване, включва увод, 5 глави, изводи и заключение, списък на използваната литература и 3 приложения. Това е постигнато в рамките на целия обем от 194 страници, придружен от 29 фигури, 29 таблици и 11 изображения, с творческото проучване и научно

осмисляне на 223 литературни и нормативни източници (всички на английски език), чиято научна и научно-приложна стойност на авторите не подлежи на съмнение.

В първа глава на дисертационния труд е разгледана феноменологията на аутизма. Дефинирани са базисни понятия и категории, с които се оперира в теоретико-практически план. Фокусът е поставен върху типологичните характеристики, етиологичните аспекти, таксономичните модели, критериите за диагностика и диференциална диагностика на специфичните прояви на диспропорционално онтогенетично развитие.

Втора глава съдържа фактология, отразяваща конкретните потребности на децата със синдром на Аспергер в образователен и терапевтичен контекст. Специално внимание е отредено на специфичните затруднения на тези деца в комуникативен, поведенчески и социален аспект. Детайлно са разгледани въпроси, свързани с методологията на обучение в условията на високо функциониращ аутизъм, механизмите на родителска подкрепа, сътрудничеството между семействата и учителите, обезпечаващо необходимите предпоставки за приобщаване. Поднесена е рефлексивна картина за същността и приложението на уникални системи за обучение и комуникация, налагащи се като успешна алтернатива на съществуващите традиционни модели.

Трета глава е посветена на алтернативни терапевтични подходи, основаващи се на научно доказани практики. Направен е обстоен анализ на съществуващите в научната литература факти, отнасящи се до безценната роля и богатото съдържание на Ерготерапията, като подход за постигане на независим и пълноценен живот на децата с аутизъм. Успоредно с особеностите на ерготерапевтичния модел са представени сензомоторно базирани интервенции, осигуряващи баланса в процеса на специфичната обработка на постъпващата по различните сетивни канали информация при децата с аутистична симптоматика. В тази част на дисертацията са уточнени и предимствата на трите най-популярни форми на психотерапия: психоаналитична терапия, холдинг терапия и т.нар. „Son-Rise“ терапия.

В четвърта глава е проучено и описано актуалното състояние на проблема за приобщаващото образование на учениците със синдром на Аспергер. Предложен е апробиран в световната практика модел за успешно приобщаване на децата и юношите с нарушения от Аутистичния спектър. Конкретизирани са основните структурни ядра

на модела. Изведени са разнообразни по същност и степен на влияние фактори, детерминиращи успешната реализация на приобщаващото образование на учениците с аутизъм.

Пета глава презентира дизайна на изследването. Уточнени са целите, задачите, методите на изследователския корпус. Поставени са три хипотези. В изследването са включени 160 учители, работещи в общообразователни структури с ученици, диагностицирани със синдром на Аспергер.

Съдържанието на шеста глава включва анализ, интерпретация и дискусия на резултатите от въпросниците, предназначени за учителите от общообразователните училища. Резултатите от дисертационния труд се съпровождат от идеи, мнения и предложения на докторанта, направени на базата на обобщени изводи и заключения за определяне на направленията за оптимизиране на изследвания проблем.

Достоверността на материала в дисертационната разработка води до полезно увеличаване на знанията в предметната научна област и представлява оригинално развитие на частни проблеми в даденото научно направление, водещи до конкретни резултати.

Получените научни резултати в дисертационния труд ми предлагат сериозни основания за подкрепа на посочените от кандидата приноси:

1. Направена е диагностична проверка на познанията на учителите от общообразователното училище относно прилагането на ерготерапевтични стратегии и похвати.

2. Конструирани са авторски въпросници, които могат да се използват за провеждане на бъдещи изследвания в тази област.

3. Установени са професионалните компетенции на учителите от общообразователното училище за използване на алтернативните интервенции и стратегии на Ерготерапията при ученици с високо функциониращ аутизъм.

4. Доказана е острата необходимост от засилено професионално обучение на учителите от общообразователното училище, насочено към овладяване на умения за максимално оползотворяване на ресурсите на Ерготерапията.

5. Установена е безспорната роля на ерготерапевтичните стратегии за учениците от аутистичния спектър като цяло.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантът е приложил 3 броя публикации. Всички публикации са по темата на дисертационното изследване и са в сборници от престижни научни форуми. Личният принос на Бабалис във формулираните приноси спрямо получени резултати и тяхното тълкуване са негова заслуга.

7. Автореферат

Авторефератът е направен съобразно изискванията, отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Резултатите от дисертацията могат да се ползват при бъдещи проучвания и при други групи участници в изследвания. Категорично е мнението, че Ерготерапията, като персонализирана интервенция може да се прилага както при деца с разстройства от Аутистичния спектър с различна тежест на нарушение, така и при деца с друг тип увреждане с цел подобряване на социалните им умения, уменията за самообслужване, сензорната им перцепция и поведенческото функциониране.

Целесъобразно ли е ерготерапевтичните интервенции да се съчетават с други методи за стимулиране на сензориката при деца с нарушения от Аутистичния спектър?

Според Вас присъствието на ерготерапевт в екипите, които работят с деца със специални потребности, препоръчително ли е или е задължително? Посочете аргументи.

Дисертационният труд на Христос Бабалис е успешен опит за приложение на възможностите на ерготерапевтичните интервенции в комплексната терапия на деца с високо функциониращ аутизъм. С дисертацията си Бабалис обогатява българската наука и практика с нови решения по отношение на децата с нарушения от Аутистичния спектър.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ),

Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът Христос Бабалис притежава необходимите теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Специална педагогика“, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Въз основа на всички направени констатации убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на специализираното научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Христос Бабалис в област на висше образование 1. Педагогически науки професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика), Докторска програма „Специална педагогика“.

22.09.2020 г.

Изготвил становището:.....

/Доц. д-р Дияна Георгиева/